

Upplands-Bro Kommun
kommun@upplands-bro.se

2017-10-10

Dnr 400-2016:6993

Tuulu Tähkäaho, rektor Broskolan
Tuulu.tahkaaho@upplands-bro.se

Beslut

för Broskolan i Upplands-Bro kommun efter kvalitetsgranskning av undervisningens organisation på skolor där det finns obehöriga lärare

Inledning

Skolinspektionen har genomfört en kvalitetsgranskning av undervisningens organisation på skolor där det finns obehöriga lärare. Som obehörig lärare räknas lärare som undervisar i ämne/ämnen de saknar legitimation för. Syftet är att granska hur rektor, givet situation med obehöriga lärare, leder och organiserar arbetet för att säkerställa att eleverna får en undervisning med sammanhang och utgångspunkt i nationella mål och riktlinjer.

Granskningen genomförs i 28 skolor och avser undervisning i årskurserna 7-9. I urvalet ingår såväl enskilda som kommunala huvudmän. Broskolan ingår i nämnda granskning. Skolinspektionen besökte Broskolan den 15 september, 2017. Besöket genomfördes av utredarna Lennart Andersson och Gunnar Olausson. Intervjuer med lärare, rektor och elever har genomförts.

Broskolan är en kommunal skola i Upplands-Bro kommun. Broskolan har 333 elever i årskurserna 7-9. Skolan har 26 undervisande lärare i de aktuella årskurserna. Av dessa saknar 11 behörighet i något eller några av de ämnen de undervisar i. Det framkommer att lärarna är organiserade i tre arbetslag, ett för vardera årskursen. Dessutom är lärarna indelade i sex ämnesgrupper.

I detta beslut ger Skolinspektionen sin bedömning av det granskade området. Därefter redovisas de utvecklingsområden som Skolinspektionen identifierat inom ramen för granskningen följt av en motivering. När kvalitetsgranskningen är avslutad i sin helhet redovisas de samlade resultaten i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport.

Skolinspektionens bedömning

Skolinspektionen bedömer att rektors ledning och organisering avseende granskningens syfte behöver utvecklas till stora delar.

Granskningen visar att rektor arbetar för att så långt som möjligt använda behöriga lärare i undervisningen, bland annat annonserar skolan efter behöriga lärare terminsvis. Generellt beskriver rektor det som svårt att via traditionell rekrytering få behöriga lärare till skolan. I kommunen finns ett gemensamt register över samtliga lärare och deras behörigheter och rektor kan på så sätt hålla sig informerad om skolans lärares behörigheter. Rektor uppmanar obehöriga lärare att genomföra behörighetsgivande utbildning, till exempel vid medarbetarsamtal och skolan erbjuder på olika sätt stöd till lärare som vidareutbildar sig. Formerna för detta stöd kan variera och det finns inga fastställda principer för vilket stöd lärarna kan förvänta vid sådan utbildning. Ett par av de obehöriga lärarna har arbetat under lång tid på skolan men saknar fortfarande behörighet i något eller några ämnen där de undervisar. Några lärare deltar nu, eller har deltagit, i särskild lärarutbildning (SÄL) eller vidareutbildning av lärare (VAL), men det finns en risk att lärarna söker sig till andra skolor när de erhållit sin behörighet berättar

rektor. Skolan försöker också förmå blivande lärare under deras verksamhetsförlagda utbildning att ta anställning vid skolan efter avslutad utbildning. Vidare är det flera pensionerade lärare som återgått i arbete på skolan. Det finns ett visst samarbete vid rekrytering med andra skolor i kommunen, men så kallade delade tjänster med arbete på flera skolor är inte så attraktiva, enligt rektor. Både lärare och rektor hänvisar till den konkurrens som uppkommit på grund av den bristande tillgången på behöriga lärare och att det på så sätt blivit avsevärt svårare att rekrytera. Lärare pekar på att ledningen både på skolan och i kommunen behöver se över lärarnas arbetssituation för att på så sätt öka attraktiviteten för att arbeta på skolan. Utvecklingen går enligt lärarna i den motsatta riktningen på grund av minskat administrativt stöd på skolan och genom att skolans elevunderlag har stora behov av stöd.

Skolan har en organisatorisk grundstruktur i de tre arbetslagen och i ämnesgrupper. En representant från respektive arbetslag (arbetslagsledaren) ingår i skolans ledningsgrupp för kommunikation mellan ledning och lärarlag. Arbetslagens möten och arbetsplatsträffar hanterar huvudsakligen praktiska och sociala frågor. Lärarlagen följer elevgruppen genom de tre åren och en grundläggande tanke i detta är att skapa kontinuitet. Samtidigt kan detta medföra att elever endast får begränsat med undervisning av behöriga lärare i vissa ämnen. Rektor försöker bevaka detta och under elevernas avslutande läsår kompensera genom att fördela behöriga lärare till undervisningen i årskurs 9.

Ämneslagen är enligt lärare som intervjuades en grund både för undervisningens planering och genomförande men också för diskussioner kring styrdokument, syften, kunskapskrav mm och inte minst kring bedömning och betygssättning.

Ämneskonferenser ska, enligt rektors beslut, genomföras minst varannan vecka och från och med detta läsår deltar representanter från skolledningen i mötena. Intervjuade lärare menar att ämnesplaneringen sker på lärarnas initiativ och skolledningen deltar i viss utsträckning i ämneslagens planering. Lärarna menar att samarbete i planering eller diskussion i grupper styrs av individer, inte av skolledningen eller genom fastställda och implementerade rutiner. Alla ska göra en pedagogisk planering men den är oftast mera grovt utformad och efter den gör sedan den enskilda läraren sin lektionsplanering. På så sätt blir inte den gemensamma planeringen ett tillräckligt stöd för den obehörige läraren. Men intervjun med de obehöriga lärarna visar att det finns variationer, i vissa ämnen får obehöriga lärare bra stöd och hjälp, främst beror detta på om det finns "ämneskollegor" och om dessa har tid och möjlighet att hjälpa till. När en behörig och en obehörig lärare planerar, diskuterar och arbetar tillsammans fungerar stödet till den obehörige. De obehöriga lärarna uppfattar inte att behöriga lärare på skolan har i uppdrag att stötta – detta är inget uppdrag som rektor har initierat, det beror på de behöriga lärarnas engagemang och möjligheter i stället.

Av lärarintervjuerna framgår att ämneslagen fungerar ganska olika. Rektor beskriver det som om individuella arbetsmönster kommer i konflikt med ett mera kollektivt förhållningssätt. Inom vissa ämnesområden finns gemensam planering som tagits fram i pedagogiska diskussioner i ämneslaget. Inom andra ämnesområden återstår detta arbete. Lärare i praktiska-estetiska ämnen utgör ett ämneslag, men detta ämneslag bedriver inget gemensamt arbetslagsarbete vid granskningstillfället. Flera av dessa lärare saknar behörighet och i något fall är läraren ensam att undervisa i ämnet på skolan, vilket riskerar att medföra att eleverna inte får tillgång till undervisning med kontinuitet och som utgår från kunskapsmål. I ytterligare något av de praktiska-estetiska ämnena arbetar obehöriga lärare i nära samarbete med en i ämnet behörig kollega.

När rektor gör tjänstefördelning tillfrågas lärarna om i vilka ämnen de vill undervisa och i vilken omfattning men rektor har ändå behörigheten som den främsta parametern när fördelningen läggs fast.

Elever som intervjuades vid granskningstillfället beskriver att det är en betydande skillnad mellan hur olika lärare planerar och organiserar undervisningen. Det finns lärare på skolan som tydligt beskriver både i ett kort och ett längre perspektiv vad undervisningen kommer att beröra. Här får eleverna också information om vad som krävs för att nå olika betygsnivåer och eleverna involveras i diskussioner om arbetsformer och examinationsalternativ. Eleverna beskriver också när delaktigheten är liten eller obefintlig och lärarnas information kring kunskapsstoff, betygskriterier etcetera är mycket bristfälligt, vilket skapar osäkerhet bland eleverna. Det finns lärare som ger mycket stöd och guidar eleverna inför prov, men i andra fall vet inte eleverna hur eller för vad de ska förbereda sig. Eleverna är samtidigt tydliga med att de själva har ett stort ansvar när det gäller hur de kommer att lyckas i sina studier.

Lärarytten och längre perioder med vikarier beskriver eleverna på olika sätt. Någon beskriver det som problemfritt, någon annan som att det medfört påtagliga problem för undervisningen med effekter på studieresultatet och med risk för att eleverna inte får en undervisning med kontinuitet och som utgår från kunskapsmålen. När ett lärarytten kommer i anslutning till läsårsstart får det minst negativa effekter enligt eleverna.

Rektor gör lektionsbesök för att få en bild av hur undervisningen bedrivs. Besöken är spontana och utan någon fastställd struktur. I övrigt skaffar sig rektor information om undervisning och om förhållanden på skolan genom samtal med elever, vårdnadshavare och lärare. Rektor tar också del av de protokoll som upprättas till exempelvis vid arbetslagsmöten. Rektor medger att hon inte har en detaljerad kännedom om undervisningens innehåll. Kunskap om förhållanden på skolan och om undervisningen har rektor främst som andrahandsuppgifter.

Lärarnas pedagogiska planering ska läggas ut på kommunens digitala lärplattform. Intervjuerna visar på att arbetet med lärplattformen ännu inte implementerats helt och heller inte fullt ut används. En gemensam struktur för lektioners genomförande har

diskuterats på skolan men i nuläget är det den enskilda läraren som formar sina lektioner. Upprättad pedagogisk planering som läggs ut på kommunens lärplattform lik-som en fastställd lektionsrutin skulle kunna ge stöd till såväl nya som obehöriga lärare, men också till eleverna. Rektor beskriver det som att det saknas en samsyn kring att stödja obehöriga lärare att planera och genomföra en sammanhållen undervisning med utgångspunkt i kunskapsmål. Arbetet i ämnesgrupperna kommer enligt rektor att för-bättra detta. Några ställningstagande från skolledningen för att tydligt ange ambition och krav redovisas inte av rektor.

De behöriga lärare som intervjuas uppger att de inte har något formellt uppdrag att stödja de obehöriga lärarna. Nyanställda får ingen introduktion, tidigare rutiner vid in-troduktion av nya lärare genomförs inte längre. Stöd till de obehöriga lärarna utformas enligt rektor individuellt och efter de behov som finns. Ibland kan det bli frågan om ex-ternt stöd men ibland är det till exempel en förstelärare som blir mentor till de nya. En-ligt rektor överläts introduktionen i stor utsträckning till ämnesgrupperna och rektor vill inte ifrågasätta lärarnas utsagor om att det inte finns rutiner för detta arbete.

Skolans lärare har tidigare deltagit i en utbildning kring bedömning och betygsättning. Genom arbetslag och ämnesgrupper förväntas de obehöriga lärarna få stöd och vägled-ning i bedömning och betygsättning.

Det framkommer vid granskningstillfället uppgifter som måste utredas vidare. Inter-vjuutsagor med såväl lärare som med rektor indikerar brister i skolans myndighetsut-övning rörande betygssättning. Informationen rörande detta överlämnas till ansvarig tillsynsenhet inom Skolinspektionens avdelning i Stockholm.

Identifierade utvecklingsområden

I syfte att höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete i första hand behöver inledas inom följande områden.

- Rektor måste utforma och implementera arbetsformer för hur bedömning och betygssättning genomförs i de fall undervisningen bedrivs av obehörig lärare

Motivering till bedömning av identifierat utvecklingsområde

Granskningen visar att det på skolan finns en tydlig osäkerhet kring vilka lärare som är behöriga och har rätt att sätta betyg och vilka som inte har rätt att göra detta. Det saknas också arbetsformer för bedömning och betygssättning när undervisningen bedrivs av obehöriga lärare. Rektor medger att detta är ett utvecklingsområde och beskriver olika individuella lösningar för hur betygssättningen hanteras. Tydligt är att skolan saknar fastställda arbetssätt som anger hur betygssättning genomförs när obehöriga lärare undervisar.

Skolinspektionen bedömer därför att rektor måste upprätta arbetssätt för skolans arbete med bedömning och betygssättning som utgör ett reellt stöd för de obehöriga lärarna.

- Rektorn behöver säkerställa att obehöriga lärare ges ett organiserat och strukturerat stöd i arbetet med att genomföra undervisningen, så att eleverna erhåller en kontinuerlig undervisning som utgår från kunskapsmålen.

Motivering till bedömning av identifierat utvecklingsområde

Arbetslag och ämneslag utgör skolans huvudsakliga stöd till obehöriga lärare. Skolan saknar systematiska arbetssätt för hur lärare introduceras oaktat behörighet. Stödet till obehöriga lärare beror på hur väl arbets-/ämneslaget fungerar och i vilken grad enskilda lärare i engagerar sig i introduktionen. I ett väl fungerande arbets-/ämneslag kan både introduktion och ett mera långsiktigt stöd i planering och undervisning fungera på ett tillfredställande sätt för de obehöriga lärarna på Broskolan. När så inte är fallet blir det problematiskt, till exempel när ett av ämneslagen inte är verksamt och flera lärare är obehöriga och i något fall också ensam att undervisa i ämnet på skolan. Skolan saknar tydliga och förankrade arbetssätt och behöriga lärare uppfattar inte att det finns formaliserade uppdrag de ska verkställa i sammanhanget.

Skolinspektionen bedömer därför att rektor, för att säkerställa en kontinuerlig undervisning som utgår från kunskapsmålen, behöver utveckla stödet till de obehöriga lärarna. Dels genom att tydliggöra behöriga lärares uppdrag för att stödja obehöriga lärare, dels utforma systematiska arbetssätt och förutsättningar för hur obehöriga lärare introduceras i sitt uppdrag.

- Rektor behöver utveckla och fastställa en struktur som stöd för skolans arbete i ett långsiktigt perspektiv och med särskilt fokus på obehöriga lärare.

Motivering till bedömning av identifierat utvecklingsområde

Broskolan saknar i stor utsträckning fastställda arbetssätt och uppdrags-/ansvarsfördelning som stöd för att säkerställa en kontinuerlig undervisning som utgår från kunskapsmålen. Detta är av särskild vikt för de obehöriga lärarna, men också för nya lärare och vikarier och inte minst för eleverna. Rutiner har tidigare funnits och finns till del kvar hos medarbetare med lång tjänstgöring på skolan. I nuläget uppvisar flertalet en osäkerhet vad som gäller och särskilt påtagligt blir detta för den obehörige läraren och för det stöd vederbörande kan förvänta sig i sitt arbete. Granskningen visar tydligt att detta gäller till exempel rutiner kring introduktion, eller hur man upprätthåller kontinuitet vid lärarbyten eller vid användande av vikarier.

Skolan behöver i sammanhanget också säkerställa att olika verksamhetssystem till exempel för planering eller dokumentation av elevers arbete och prestationer används genomgående av alla så att det finns tillgängligt för nya lärare, för obehöriga lärare men också för elever och vårdnadshavare. En obehörig lärares möjlighet till visst stöd beror på om det finns ämneskollegor och om det finns behöriga lärare som har möjlighet och intresse av att bistå och stödja den obehöriga läraren. Utan fastställda arbetssätt för till exempel planering och lektionsstrukturer gemensamma arbetsordningar kan inte eleverna garanteras en likvärdig och kontinuerlig undervisning som utgår från kunskapsmålen. Skolinspektionen bedömer därför att rektor behöver utforma, fastställa och implementera sådana arbetssätt att obehöriga lärare ges relevant stöd för planering och genomförande av sin undervisning och bedömning av elevernas prestationer.

Uppföljning

Huvudmannen ska senast den 10 april, 2018 redovisa till Skolinspektionen vilka åtgärder som vidtagits utifrån de identifierade utvecklingsområdena.

Redogörelsen skickas via e-post, till SthlmEnhetVaster@skolinspektionen.se, eller per post till, Skolinspektionen, Box 23069, 104 35 Stockholm. Hänvisa till Skolinspektionens diarienummer för granskningen (dnr 400–2016:6993) i de handlingar som sänds in.

På Skolinspektionens vägnar

Gabriel Brandström
Enhetschef

Gunnar Olausson
Föredragande

Bilaga: Författningsstöd

Behörig för undervisning

2 kap. 13 § skollagen

Endast den som har legitimation som lärare och är behörig för viss undervisning får bedriva undervisningen. Enligt 2 kap. 18 § kan dock undantag från 13 § göras om det inte finns någon att tillgå inom huvudmannens organisation som uppfyller kraven eller om det finns något annat skäl med hänsyn till eleverna. I 19 § framgår dock att om en person som avses i 18 § ska användas för att bedriva undervisning under längre tid än sex månader, ska huvudmannen först fatta beslut om detta. Enligt 21 § framgår också att i fråga om tidsbegränsning av en anställning som lärare eller förskollärare i skolväsendet gäller att den som ska bedriva undervisning enligt 18 § får anställas högst ett år i sänder.

SFS 2011:326

I behörighetsförordningen preciseras vilken utbildning olika kategorier av lärare ska ha för att vara behörig att bedriva viss undervisning i skolväsendet samt andra bestämmelser om behörighet för lärare. I förarbetena till skollagen (prop. 2009/10:165) framhålls vikten av att lärare förutom generell lärarkompetens även besitter specifik kompetens. Med specifik kompetens avses att de lärare som används i undervisningen utöver generell lärarkompetens även har specifik kompetens för olika skolformer, verksamheter, årskurser och ämnen (s. 262). Vidare framkommer i propositionen att för att utbildning och undervisning ska hålla hög kvalitet skall huvudmannen använda lärares kompetens på rätt sätt i undervisningen. Det är rektor som leder och samordnar arbetet inom sitt verksamhetsområde och har ansvar för att planera så att läraren används för sådan undervisning som läraren har utbildning för.

I regeringens proposition (2010/11:20) framgår att ett legitimationssystem är en viktig kvalitetssäkring av lärare och förskollärare och kan därmed höja kvaliteten på den samlade lärarkåren.

Ledning och utveckling av undervisning

2 kap 9 § skollagen

Det pedagogiska arbetet vid en skolenhet ska ledas och samordnas av en rektor. Rektor ska särskilt verka för att utbildningen utvecklas.

2 kap 10 § skollagen

Rektor beslutar om sin enhets inre organisation och ansvarar för att fördela resurser inom enheten efter barnens och elevernas olika förutsättningar och behov.

4 kap. 4 § skollagen

Rektor är ansvarig för planering, uppföljning och utveckling av utbildningen på skolenheten. Kvalitetsarbetet ska genomföras under medverkan av lärare, övrig personal och elever.

Lgr11 avsnitt 2.8

Rektor i egenskap av pedagogisk ledare har det övergripande ansvaret för att verksamheten som helhet inriktas mot de nationella målen.

Allmänna råd för planering och genomförande av undervisningen

Allmänna råd för bland annat grundskolan för att stödja lärare, rektorer och huvudmän i arbetet med hur skolförfattningarna bör hanteras i den pedagogiska praktiken avseende planering och genomförande av undervisningen.

SKOLFS 2014:44

Rektor ska ansvara för att en nyanställd lärares introduktionsperiod planeras på ett sådant sätt att läraren ges tillräckligt stöd utifrån sina tidigare kunskaper, erfarenheter och förmåga att fungera självständigt i sin yrkesroll. En mentor utses av rektorn till den lärare som genomför introduktionsperioden och mentorn ska så långt det är möjligt ha samma behörighet som läraren. Mentorn ska ges förutsättningar och tillräckligt stöd för att kunna fullgöra sin uppgift.

Skolverkets stödmaterial om introduktionsperiod för nyanställda lärare och förskollärare (2015)

Betyg och bedömning

3 kap. 14 § skollagen

Rektor ansvarar för att betyg sätts i enlighet med skollagen och andra författningar.